

JÁNOSI ANDRÁS NÉPZENÉSZ 75

(Fotó: Török Máté)

DR. FEHÉR ANIKÓ¹

DR. JÁNOSI ANDRÁS NÉPZENÉSZ²

Jánosi András 1951. június 3-án született Budapesten. Édesapja Jánosi Sándor, vagy ahogyan a legtöbben ismerik, Juló bá', az 1948 előtti magyar cserkészmozgalom egyik kiemelkedő, országos hírű személyisége. A harmincas években a Regőscserkészlet vezetője, aki Karácsony Sándor és Kodály Zoltán szellemiségében újíttotta meg a kulturális-népművészeti mozgalmat. 1945-ben ő lett a vezetője a Cserkészszövetségnek. Muharay mellett a NÉKOSZ mozgalmak patrónusa volt, de sosem állt a kommunista párt mellé. 1948-tól restaurátorsegéd lett. Később tanácsaival segíti még az úttörő mozgalmat is, de segíti fogyatékkal élő gyermekek ismerkedését a népi kultúrával. Jánosi András tőle tanulta, örökölte a néphagyományok szeretetét. Édesanyja Vincze Kornélia magyar-angol-német szakos tanár.

A budapesti Toldi Ferenc Gimnáziumban érettségizett 1969-ben. Ez az intézmény adott otthont ebben az időben a legendás hírű, Timár Sándor vezette Bartók Táncegyüttesnek.

Jánosi 1972-től, indulásától csatlakozott a táncházmozgalomhoz, nem sokkal később pedig a Bartók együttes tagja lett, először táncosként, majd zenészként.

¹ [Dr. habil. Fehér Anikó DLA](#)

² Az írás forrása: <https://azopus.hu/alkoto/AL0000175/palyakep>

1974-ben bekapcsolódott abba a hangszeres népzene gyűjtő, lejegyző, kutatómunkába, amelyet Martin György a MTA Zenetudományi Intézete Táncosztályának vezetője szervezett a köré csoportosuló fiatalokkal. E munka során Jánosi több száz hangszeres táncdallamot gyűjtött és jegyzett le az Intézet részére, annak megbízásából.

1974-től az erdélyi Mezőségen a legendás Szék város egyik primásától, Dobos Károlytól tanul. Itt kezdte a széki muzsikát tanulmányozni. Dobos hatására ragadta meg az archaikus falusi hegedűstílus, figyelte és gyűjtötte az adatokat.

1975-ben megalapította együttesét, a Jánosi Együttest. Alig egy évvel később, 1976-ban együttesével elnyerte a Kulturális Minisztérium által alapított Népművészet Ifjú Mestere címet, amely nagy lökést adott az együttes további munkájához.

Az Együttes a magyarországi táncház mozgalom megalapítói közé tartozik. A zenekar tizenhét éven keresztül rendszeresen tartott táncházat és 1980-tól állandó törzshelye volt a XII. kerületi MOM művelődési házban. A nyolcvanas évek derekától, ez volt Budapest egyik leglátogatottabb táncháza. Tematikus koncertjeivel az együttes új műfajt teremtett. Harmincegy, huszonnyolc különböző zenei témát feldolgozó tematikus koncertműsorának mindegyike a magyar zenei hagyomány egy-egy fontos területét, korszakát, vagy a műzenére gyakorolt hatását mutatja be közérthető formában (Bartók, Liszt, Haydn, Kodály művek magyar zenei forrásai; 18. századi magyar hangszeres gyűjtemények anyaga és a hangszeres népzene kapcsolata; 18. századi tánczenénk emlékei és az élő néptánc-hagyomány; a Rákóczi szabadságharc valamint az 1848–49-es forradalom és szabadságharc korának zenéje stb.).

Az Együttes első átütő sikerét az a színházi műsora jelentette, amelyben Bartók néhány népzenei témájú művének forrásait vitte a közönség elé. A műsort, amelyet többéves kutatómunka előzött meg, a közönség és a kritika is lelkesedéssel fogadta. Ezt bizonyítja, hogy a bemutató (1981) óta számtalan változatban került színpadra itthon és külföldön egyaránt. Címe: Zene húros hangszerekre... dudára és furulyára, az első színhely a legendás Budapesti Egyetemi Színpad volt. A bemutatót Jánosi András négyévi önálló kutatómunkája előzte meg. A műsorral az együttes Magyarországon új „műfajt”, új színpadi formát alakított ki, amely a műzene, népzene, próza, tánc és diaporáma ötvözete volt. A következő években újabb két hasonló bemutatójuk volt (Hallottad-e hírét Szatmár Vármegyének?; Holttenger). E műsorokat azóta körülbelül harminc hasonló tematikus koncertműsor követte.

A nyolcvanas évek közepétől az Együttes működésének legfontosabb területe a magyar hangszeres zenei hagyomány múltjának bemutatása. A magyar falvak vonós tánczenéje a korábbi századok gazdag hangszeres zenei hagyományának öröksége. Ezt a korábbi feltevést Jánosi András több száz dallamra kiterjedő zenei összehasonlító munkája is igazolta. Ennek során derült fény a Liszt rapszódia (és más kortárs művek) korábban ismeretlen népzenei vonatkozásaira, hangszeres népzeneink többszáz éves írott emlékeire, valamint arra, hogy a magyar falusi zenészek a régi dallamokkal együtt az évszázadokkal ezelőtti vonós előadásmódot is megőrizték. Az Együttes e témához kapcsolódó műsorai a zenekutatás legújabb eredményeire épülnek, ugyanakkor a nagyközönség érdeklődésére is méltán tarthatnak számot, népszerű, közérthető stílusukkal.

A zenekar eddigi munkájával elismerést vívott ki magának mind a kritikusok, mind a közönség körében, amelyről a méltató sorokon túl a rangos meghívások és vendégszereplések is tanúskodnak.

Néhány kiragadott részlet a megjelent kritikákból: „Jánosi András kitalálta a Bartók-centenáriumnak talán legeredetibb tisztelgését...” (Somfai László); „A Jánosi Együttes első lemezének meghallgatása kötelező a Bartók-rajongóknak, de értékes lehet minden zenekedvelő számára.” (Gonzalo Badanes, Spanyolország); az Együttes első lemeze „gyönyörű kiállítású és kivitelezésű fontos kiadvány. Új megvilágításban mutatja be a magyar népzenei előadói stílust, s ezzel együtt Bartók és más mai zeneszerzők műveit is.” (Brian IsarelUSA); „A Liszt-év egyik legizgalmasabb és leggondolatébresztőbb vállalkozását hallották azok, akik december 21-én jelen voltak a Jánosi Együttes Liszthangversenyén...” (Vácz Tamás).

Jánosit és együttesét 1978-tól 1981-ig az Állami Budapest Táncegyüttes alkalmazta, mint a tánckar kísérezőzenekarát.

Jánosi András 1981-ben kezdte hegedűtanári pályáját a budapesti III. kerületi Állami Zeneiskola népzenei tagozatán, amely 1990-től Óbudai Népzenei Iskola néven önálló intézményként működik, és amelynek azóta is tanára. Az iskola Magyarország egyetlen olyan zeneiskolája, amelyben csak népzenei tanítanak. A tanítás mellett folytatta a népzene gyűjtő, kutató, lejegyző munkát, és együttesével is tovább dolgozott.

1985-től kezdte tanulmányozni a 18-19. századi magyar kéziratos tánczenei gyűjtemények anyagát és összehasonlítani korunk még élő hangszeres népzenei hagyományával. Ez a munka az elmúlt több mint három évtized során meghatározóvá vált Jánosi András és együttese pályafutásában. Kutatásainak

eredményeit elsősorban előadóként együttese munkájában kamatoztatta (eredménye az együttes négy CD-jén is hallható), de a tanításban is hasznosította.

1993-ban felvették a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolára (ma Nyíregyházi Tanárképző Főiskola), ahol 1996-ban ének-zene, népzene tanári szakon diplomázott. 1993-ban indult Magyarországon először ének-zene, népzene-tanár képzés ezen a főiskolán. A főiskola felkérésére két éven keresztül a tanszak hegedűtanáraként is dolgozott.

1998-tól bekapcsolódott az Alapfokú Művészetoktatási Tantervek kidolgozásába a népzeneoktatás hegedű tantervének írójaként, amely munka tulajdonképpen a már korábban, 1981-ben a III. kerületi Zeneiskolában (a későbbi Óbudai Népzenei Iskolában) megkezdett tantervíró program folytatása volt.

2002-ben a Magyar Köztársaság elnöke addigi zenepedagógiai munkája elismeréseként Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt kitüntetésben részesítette.

2003-ban felvételt nyert a norvégiai Høgskolen i Telemark Hagyományos művészet szakára, ahol 2006-ban MA fokozatú képesítést szerzett népzénészként. (Ekkor még Magyarországon nem lehetett népzénészként egyetemi diplomát szerezni.)

2006-ban kidolgozta Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen induló népzenei képzés számára a hegedűoktatás tantervét. A vonós tanszak vezetőjeként részt vett az Egyetemen alakuló Népzene tanszék munkájában, amely 2007 szeptemberétől kezdte meg működését.

2015-ben a LFZE doktori Iskolájában megvédte DLA disszertációját Az archaikus magyar hegedűjáték címmel. Részlet a dolgozat bevezetéséből:

A zene egyfajta hallható gesztusrendszer, amely alkalmas más módon kifejezhetetlen érzéseink, gondolataink kifejezésére. Nyelvyszerű, a nyelvvel analóg rendszer, amelynek kifejezőereje nagyban függ a nyelv, a zenei nyelv élő mivoltától, ahogyan a beszélt nyelvé is. Bár sokan tudnak ma is latinul, még sincs mai latin irodalom, latin költészet. Az irodalmi nyelv a köznyelv finomabb, kifejezőbb, speciális formája, ami azonban nem létezhet köznyelv, nyelvi közélet nélkül. A műzenei (zenei irodalmi) nyelvhez is zenei köznyelvre van szükség ahhoz, hogy az ember, emberi közösségek mindennapi vagy akár csak minden ünnepnap, egyéb módon ki nem fejezhető gondolatait, közlendőit megszólaltassa. Ilyen a társadalom (a nép) által is ismert és használt zenei köznyelv Európában már évszázadok óta nincs, nálunk azonban a 18. század

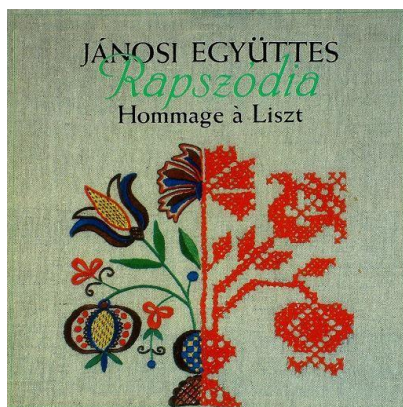
végén, 19. század elején még volt (töredékesen, nyomokban még most is fellelhető), igaz, ezt a nép őrizte meg, főként a nép használatában volt, de maga a nemesség is közös kulturális kincsnek tartotta és élt vele.

2015-ben a Magyar Művészeti Akadémia levelező tagjává választotta. Székfoglaló előadásának címe: A magyar hangszeres népzenei hagyomány 18. századi öröksége. Ebben a dolgozatban Jánosi kifejti a magyar zenei hagyomány jellegzetességeit, jelentőségét, valamint a hegedűmuzsika helyét és szerepét a világ hegedű kultúrájában.

Annak, hogy a hegedű évszázadok óta népünk legkedveltebb hangszerei közé tartozik, továbbá, hogy hegedűs hagyományunk olyan nagy hatással lehetett Európa zenei életére nem az az oka, hogy a 18. század során a „violino” nevű itáliai hangszer, német közvetítéssel eljutott hozzánk, megtanultunk rajta játszani és tehetségesebbek lettünk volna ezen a téren Európa más népeinél, hanem sokkal inkább az, hogy nálunk több száz éves hagyománya volt, egy (vagy több) formájában a modern hegedűtől kissé különböző, de játékmódjában hasonló hangszernek, amelyen évezredek zenei hagyományunk dallamait is megszólaltattuk. Akár a magyar hegedűiskola 19. században kezdődő diadalútjára, akár az ehhez alapul szolgáló, a nép körében virágzó több százéves hegedűs hagyományra tekintünk, jogos a magyar hegedűjátékról, mint jellegzetességről, ha úgy tetszik hungarikumról beszélnünk.

Számos szakmai, elsősorban a népi hegedűjáték mibenlétét és jellemzőit kutató írást jegyez, például Dobos Károly vonókezelési technikája, A barokk zene előadásának élő hagyománya Magyarországon, Az erdélyi falusi hangszeres zene 18. századi gyökerei, A magyar hangszeres népzenei hagyomány 18. századi öröksége, A magyar népzene előadásmódja, Az archaikus magyar hegedűjáték címmel.

Együttesével számos hanghordozó örökíti meg játékát, például: Népzene Bartók műveiben, szatmári és mezőségi zene, Rapszódia, Liszt források, vajdakamarási, kalocsai és széki muzsika, Ezernyolcszáznegyvennyolcban... Válogatás a szabadságharc korának zenéjéből, 77 magyar tánc, Kossuth izenete eljött... Az 1848/49-es szabadságharc korának dallamai a korabeli források, valamint a népi emlékezet szerint, Pro patria. Válogatás a Rákóczi szabadságharc korának zenei emlékeiből, Galántától Gyergyóremetéig. Kodály források, Felső-Maros vidéki hegedűmuzsika. Válogatás Bartók Béla 1912–14-es Felső-Maros vidéki gyűjtéseiből.

[Teljes lejátszási lista megtekintése \(23 felvétel\)](#) ①

1989 HUNGAROTON RECORDS LTD.

[Teljes lejátszási lista megtekintése \(13 felvétel\)](#) ①

1997 HUNGAROTON RECORDS LTD.

[\(CD\) János Ensemble-Kossuth üzenete eljött 1998 \(1:04:00\)](#)

Jánosi András nemcsak a vonószenekeari népzene előadóknak meghatározó személyisége, de a legelfogadottabb és legelismertebb népzeneész tanárok közé tartozik.